

Izhaja vsak četrtek,
Velja s poštnino vred in
v Mariboru s pošiljanjem
na dom
na celo leto . 3 fl.
" pol leta . 1 fl. 50 k.
" 1/4 . — fl. 80 k.
Brez pošiljanja na dom
za celo leto . 2 fl. 50 k.
" pol leta . 1 fl. 30 k.
" 1/4 . — fl. 70 k.
Posamezni listi se dobijo
pri knjigarni Novaku na
velikem trgu za 5 k.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

Naročnino sprejema vred-
ništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo,
neplačani listi ne
prijemajo.

Oznanila se prijemajo in
plača se za navadno vrstico
če se oznanilo natisne en-
krat, 10 kr., če dvakrat,
15 kr., če trikrat 20 kr.,
in vsakokrat za kolek 30 k.

Štv. 28.

V Mariboru 14. julija 1870.

Tečaj IV.

Tabor pri Kapeli,

eno uro niže Radgone.

(Dalje.)

Gosp. prof. Šuman nastopi oder in govori tako-le:
Slavni tabor, Slovenci in Slovenke bistrhi oči in brabrib sre,
izvolite me poslušati, jaz hočem govoriti o časti in pravici
našega slovenskega jezika.

Postava pravi: Spoštuj očeta in mater, da boš dolgo
živ in da ti dobro pojde na tem svetu. Ta postava velja
tudi o narodu. Narod, spoštuj svoje očake in matere in
očetovski in materinski jezik, da boš dolgo živ in ti dobro
pojde na tem svetu. Ta postava velja tudi o narodu. Narod
ki svojega materinskega jezika ne spoštuje, ta ne bo dolgo
živ in mu ne pojde dobro na tem svetu, ampak narod, ki
svojega jezika ne spoštuje, bo kmalo umrl in minol iz tega
sveta, in tečas kar še živi, se mu ne godi dobro, zaniče-
vanje in sramota, duševna in telesna reva ga tare dokler ne
omaga ter sosedu prepusti svoje mesto.

Zato Slovenci, če hočemo, da naš narod živi in se mu
dobro godi — in to hočemo — spoštujmo svoj materni
jezik, spoštujmo mili slovenski jezik, spoštujmo predrago
nam slovenščino. Naj lepše in naj boljše pa mi spoštujemo
slovenščino in svoj slovenski materni jezik, če branimo slo-
venskemu jeziku dostojne mu pravice. Vsaka pravica velja,
kedar in dokar se brani, varuje, čuva. Čuvajočih je pravica.
Kdor pravice ne čuva in brani, temu hudobni in krivični so-
sed lahko pravico ukrade ali oropa. Vzemimo si primer:
Vi imate n. pr. malopridnega sosedu, ki vam goni živino
na travnik. Pripasejo se konji in krave in voli in svinje in
tele. Če živali ne odganjate, ne napravite plotu, sosedu ne
naložite da živino pase in od vašega travnika odvrta, kaj
se vam zgodi? Namesto senokoše imate popasen travnik
in sosedova živina je debela, sosed se smeji, vi pa nimate
sena, niti paše, niti kaj prid živine, še travnik počasu zgu-
bite, če tako zlorabo pripuščate več let. Zato čuvajočih je
pravica.

To velja tudi pri narodnih pravicah in pri pravici je-
zika. Če si mi Slovenci sami jezikovih pravic ne branimo,
ne čuvamo, kdo za sveto voljo, bi nam jih pa branil? Morda
Nemci, ki so radi, če bi se mi vsi ponemčili, ali Madjari,
ki so radi, če se pomadjarimo, ali Italijani, ki ravno tako
koprne po naši krvi in zemlji! — Ravno mi Slovenci sami
imamo zahtevati, da se našemu jeziku pravica godi, koder
Slovenci bivajo, v vsem javnem in nejavnem življenju, ne
samo v hiši in hlevu, ampak tudi v cerkvi in šoli in
uradu.

Kajti po božjih in državnih postavah imamo mi Slo-
venci pravico do svojega slovenskega jezika, da velja v šo-
lah in uradih; kakor na Nemškem nemški, na Italijanskem
italijanski itd., ravno tako mora imeti veljavo in spoštovanje
na Slovenskem slovenski jezik. To ravno je pomen pravice,
da je tu taisto Slovenceu prav, kar je tam Nemcu, ali tudi
Magjaru ali Italijanu prav. Če imajo Nemci nemške šole,
moramo imeti mi Slovenci slovenske, in ravno tako imajo
tudi vsi drugi narodi šole in urade v svojem, a ne v tujem
jeziku. Nek taborski govornik je nekde rekel: Ko bi kateri
Slovenec šel na Nemško in tam v javni šoli nemške učence
slovenski učil, ali kak uradnik na Nemškem pisal slovenska

pisma, Nemci bi ga v Muro vrgli. Htel je reči, tak živa je
čut pravice, da nikakor nebi takšne krivice pripustili.

Kako pa se pri nas godi? Pogledimo si v mesta v la-
tinske, bogoslovne, pripravniške in še celo v normalne
šole. Z večine najdemo vse nemško. Kaki 2 urici ste pri-
merjeni tudi slovenskemu jeziku, 26—30 ur pa se učijo v
tujem nemškem jeziku iz nemških knjig od nemških učiteljev.
Po človeškem razumu in po božji pravici, ki zahteva enakost
za vse, to ni prav, ampak velika krivica, ki se godi naši
mladini in vsemu narodu. Pomislite, imate 11letnega dečka
ki ne zna ne ene nemške besede in ga pošljete v mesto v
srednje šole v gimnazijo ali realko ali v učiteljsko priprav-
nico. Deček pride v šolo, celo uro mu nemški učitelj nekaj
pravi, pa dečko ne vé kaj. Dečko posluša a nič ne čuje,
ker nič ne razume, on je za učitelja gluha, učitelj pa njemu
mutast in se ne razumeta. Ura je končana, dečko pride iz
šole, se joče: ne morem se učiti, nič ne razumem. In Slo-
venci dragi, to se ne godi enemu ali dvema, ampak Sloven-
cem na stotine na vsaki mestni šoli, vsakemu Slovenceu, ke-
dar v nemško šolo pride. Celotni Nemci imenujejo tako pod-
učevanje v nerazumljivem jeziku pedagogično barbarstvo,
to je, rekel bi, živinsko a ne človeško izgojevanje.

Da nikdor ne ugovarja, da naš jezik ni sposoben za
viši nauk, naj bo to rečeno, da so se že v 9. stoletju za sv.
Cirila in Metoda božje in večne resnice učile v slovenskem
jeziku. Kaj bi se zdaj, ko že 1000 let piše in nad 300 let
tiska, ne bi posvetne reči mogle učiti? Pred 10 leti so tudi
hrvatskemu in madjarskemu jeziku hteli oponašati, da je ne-
sposoben, dnes pa so vse šole od malih do najvišjih šol in
do vsučelišč na Magjarskem magjarske, na Hrvaškem
hrvatske.

Zato tirjajmo tudi mi za vse šole na Slovenskem slo-
venski učni jezik. Čuvajočih je pravica, kdor išče, najde,
kdor trka se mu odpre. Razun Magjarov in Hrvatov so tudi
že na Avstrijskem dobili Poljaki in Čehi svoje narodne sred-
nje šole, Hrvati in Srbi jih tudi imajo, zakaj bi jih mi Slo-
venci nebi imeli, saj naš jezik ni najzadnji na svetu, če
smo slovanskega roda, kojega število se šteje nad 80 mili-
jonov ljudi.

Premislite pa še tudi kvar in škodo ki izvira iz tujih
šol za naš narod. Naša mladina v šoli zaostaja, če deček
ne more preskočiti jeza, ki mu je postavljen v tujem učnem
jeziku. Mesto, da bi dobili dosta šolanih mladenčev in mož
nazaj med ljudstvo, pricaplajo dečki dostikrat prvo leto do-
mu, ker zarad nemškega jezika niso mogli naprej. Bi se
učili v domačem slovenskem jeziku, vse bi razumeli in se
pošteno izšolali, tako jih pa je na domači zemlji tuja šola
izpahnola nazaj v kmete in k delu, če se še ga morejo
privaditi.

(Dalje.)

Gospodarske stvari.

Umni sadjorejec.

Staro drevo.

Če je drevo staro, zanemarjeno; ni nikoli otrebljeno,
obrezano ali zaceljeno bilo, tako drevo se postara in roditi
jenja. Treba ga je ogladiti, in če je še deblo zadosti živo,

se mu odžagajo vse suhe veje tik debela in le nekaj najbolj zelenih vej se mu pusti do drugega leta. Kedaj je tudi dobro še te zelene nekoliko prikrajšati, iz katerih bo prihodnjič živahnejše novih mladik drevo pognalo. Tudi skorja se mora po deblu do žive kože odrezati, vse rane pa z drevnim mazilom zamazati. Po tem se korenine odkopajo, kakor dalječ veje sežejo in drevesu okoli in okoli z dobro prstjo ali s prstenimi plevami eno ped globoko pognoji. Drevo bo začelo vnovič gnati, se pomladilo in delj časa rodilo. Če je drevo kakega slabega plemena, se zamore drugo leto na nekih mladikah vcepiti, potem pa še na drugih, da bo s časoma ves žlahni sad doprinašalo. To delo se stori, dokler muzga ne teče, inace bi vsahnilo.

Nerodovitno drevo.

Nektero mlado drevo je takega plemena, da zlo v les žene, kar se na lepih rastnih mladikah lahko spozna, a sadu pa ne rodi; drugo pozno roditi začne, potem pa toliko pridniše rodi, tretje le vsako drugo leto rodi; eno dve leti zaporedoma, drugo pa ne. Al vsa taka drevesa rada dolgo časa trdna ostanejo, bolj ko tista, ki vsako leto obilno rodijo. Če je pa drevo popolnoma doraščeno in vendar ne rodi, se mora pogledati, ali ni zadržek v koreninah, ali v deblu, ali v vejah, ali sicer kaka bolezen vzrok nerodovitnosti i. t. d.

Če je v koreninah, to je, če drevo v zlo pusti zemlji stoji, da korenine živeža za rejo drevesa in sadu ne najdejo. Takemu drevesu se mora zemlja globoko okopati, vendar tako, da se korenine ne ranijo, katerim gre dobre, mastne prsti dati, da bodo več in boljše živeža imele.

Če je zadržek v deblu, da drevo predebelo, trdo skorjo ima, ali pa je tako v sencí, da ga solnce ne more obsijati in mu lesa zadosti pregrete. Takemu drevesu se pomaga, če se mu stara, mrtva in suha koža čisto odrza, in se mu tiste veje, ktere mu največ senco delajo, odpravijo.

Če je pa v vejah zadržek, to je, če ima drevo toliko gostih vej, da jih solnce zadosti greti ne more. Tako drevo gre jako obrezati in vse veje, ktere senco delajo izredkati. Če potem še tako drevo le nebi rodilo, se svetuje, da se mu veje v začetku kresnika vkrivajo, kakor se to godi pri trtinah ločnih ali bikih, ali prevežejo, da je muzga malo zadržana in cvetne popke delati more. Ali pa se mu pušča, to je, v kožo po deblu meseca aprila ali maja vreza naredi, ali po eni ali pa po obeh straneh, če je treba, da nekoliko muzge zgubi.

Nerodovitnost od vremena.

Dostikrat je drevo od zraka in hudih vremen v rodovitnosti sadja zadržano. Takih vzrokov ne moremo odvrniti, ker vreme ni v naši oblasti, tu Bog sam pomagati zamore. zakaj mnogokrat mraz, suša, prevelika mokrota, deževje, toča sadju škodje; slabo vreme že v popkih sad lahko skazi. Ob Janževem ali kresniku tri tedne drevje v rasti počiva; takrat muzga popke dela za prihodnje leto, cvetne, lesne in listne; potem pa spet muzga v les žene, da mladike dalje zrastejo. Če je v tih tednih toplo in tiho vreme, da se muzga po vsem drevesu spari, takrat naredi veliko cvetnih popkov po mladikah, iz katerih bo prihodnje leto cvetje in sad. Če je pa takrat deževno in mrzlo vreme ali prevelika suša, da se muzga spari ne more ali je primanjkuje, drevo ne more cvetnih popkov narediti, le slabe lesne in listne napravi, in spomladi ne bo ne cvetja ne sadja. Če je v listnem času prevelika suša, se zamorejo korenine polivati, inace pa se nič ne da storiti. Vsak umni sadjorejec vendar po takem lahko vé, ali bo drugo leto sadje cvelo ali ne; pa se tudi ravnati, da staro sadje hrani ali pa prodaja.

Skazeno cvetje po vremenu.

Tudi po vremenu se na drevju cvetje skazi da sadu ni. Kadar drevje pred listjem cvetje pokaže, navadno odpade, ker nima potrebnega živeža, ktere ga po listju dobiva. Tako vidimo črešnje in češnje vsako leto cvesti, pa malokdaj v listju ali perju; zato pa tudi malokdaj obrodijo. Pravijo, če bi se tako drevje kakih 10 dni prej okoli korenin okopalo, in s snegom, ledom ali blatom korenine pokrile, se razcvetenje zadrži; med tem se začnejo lesni in listni popki razvijati, in drevo cvete potlej v listju. Jaz pa mislim, da se drevo potem 8 ali 10 dni poznej razvijati začne in sicer,

cvetni, lesni in listni popki ob enem; zakaj težko je verjeti, da bi se samo cvetni popki zadržali, ne pa tudi lesni in listni; ker kakor sok v listne in lesne popke žene, tako tudi ob enem v cvetne teče.

Nektero drevo zlo cvete, pa malo sadja ohrani. Takemu gre pomagati s tem, da se mu korenine zalivajo s kako lužo, krvjo, ali vodo, v kateri so se prej živalski ostanki, kosti, parklji, rogovi, usnjevi zreski itd. kuhali.

Če ob sadnem cvetju dežuje, naj se drevo včasí pomaja. Če slana pride na cvetje, ktera žlahno, zgodnjo sadje najbrž zadene, kakor: marelice, žlahne breskve itd., naj se včasí s slamo, steljo, z rjuho itd. zakrijejo, če se je kaj takega bati. Inace pa svetujejo vrtnarji dim, ki se naredi pred solncem, če se kaj mokre slame ondi žge, da veliko dima naredi, kar tudi vinogradom koristi, če sapa ali veter dima na nasprotno stran ne žene.

Tudi topli jug je škodljiv cvetju, če dolgo piha, ki cvetje posmоди, in jutrajna megla skazi cvetje kakor dež, da rodívni prah v dno sadnega ploda pasti ne more itd.

Letošnja vinograška prikazen.

(Spisal Fr. Jančar.)

Jesenski in spomladanski pozni sneg nam je podrl mnogo upanja, največ pa hud mraz v zadnji polovici meseca januarja zlasti na tistih trtah, ki so bolj hobati, muževni, debeleji les in torej tudi stržen imele. Žlahne mušice sploh so se še najbolj ohranile in ostremu mrazu zoprtavile, kakor tudi rivček, ki ne stori debelega rožja in več drugih. Zato je na mladikah še po navadi grozdje videti, ktere so iz reznikov pognale. Nekteri biki lepo ženejo, pa nimajo grozdja, ako se odrežejo, se vidi črni stržen — sicer pa se je z biki še najbolj trta prisilila grozdja nastaviti, kar bo nekoliko pozebljene trte nadomestilo; zakaj nekteri trdijo: četrti, drugi, tretji, eni celo polovica trt jim je pozebla po vinogradih. — V obče vendar tako grozno ni. Tudi je dobro, ako se enkrat previsoka trta zniža, kar je to zimo Bog sam z ostrim nožem, mrazom storil, naj bi le plevci in plevkinje na to pazili, in ne o pletvini na svoje krave mislili, timveč pa na obliko (formo) prihodnje trte, katerih bo drugo leto mnogo vse drugačnega obraza, kajti ker se bo vsa starina porezati ali odžagati morala pri nekterih tje v zemljo noter do nove izpognane rozge. O joj! tu bo spet bistrih oči potreba, in kdaj jih najti? inace bo trta ko vile z debelimi suhimi rogmi in parklji v sramoto vincarju, ako bi jo imel, saj služi, naj že dobro ali slabo delo opravi, po krtovi ali človeški pameti; Bog se smili!

Ker je k sreči tudi letos proti koncu meseca maja do 25 stopinj gorkomer v sencí kazal, se je vse rastlinstvo precej vzdignilo, če ravno je sneg in mrzlo vreme spomladi dolgo rast zadrževalo. Po takem se je vsa rast pohitrila in torej tudi trtino grozdje, ktero se je letos v resnici do sv. Urbana zlegalo, kakor naši ljudje pravijo, in vendar le za 8 dni pozneje cveteti začelo kakor prejšnja leta, in sicer 8. junija žlahna mušica in Izabela, ter je k sreči skozi ves čas cvetenja lepo vreme bilo, in tako v kratkem vse grozdje ocveteti zamoglo. Samo trtina pletvina je zakasnjena, ker se okopanje kuruze in koruna ni dalo odložiti, potem pa kositva pričela in tako je vinograd zaostal, po katerem se že sedaj precej obraščeno grozdje najde. Naj se le nebi o vezatví z naglim potegovanjem in vzdigovanjem mladik ali rozeg, ki so že prav dolge in preprežene, grozdje potrgalo in z naglim preobrnenjem grozdino peclovje polomilo, ali pa celo z odlaganjem vezatve v travi zatopljeno zegnilo. Vrli vincarji že iz začetka več mladike povezujejo.

Po takem smo letos samo za 8 dni mimo prejšnjih zadnjih let dosehdob zaostali in ako nas mili Bog hude ure obvaruje, ter spet toplo vreme dá o svojem času, še zamoremo vsikak pri vsej letošnji prekoredni prirodni prikazni zadovoljni biti.

Dopis.

Od Pesnice. Vi stari grešniki nemškutarji! kdaj bode vam luč modrosti zasvetila. Vaš poglavitni nauk je, da se s to ubogo slovenščino nikam ne pride. Znano je, da so nam pred nekimi leti nemščino z veliko silo v glavo zabijali. Kako dalječ pa smo tistikrat prišli? Tako dalječ,